

Verbonden spraak

Volwassenen die kunnen lezen, leren Nederlands meestal uit een boek of met multimediale middelen. De woorden zijn dan van elkaar gescheiden door een spatie. Dat maakt dat een woord onmiddellijk herkenbaar is bij het lezen. Bij luisteren is dat heel anders. De spreker verbindt woorden aan elkaar tot woordgroepjes en vaak worden woorden gereduceerd tot er nog maar weinig van over is: *kweeniehoor*.

Mirjam Ernestus (Kennislink.nl, 2011) zegt hierover:

'Spraakreductie' maakt dat vreemdetallearders zelfs na jaren studie vaak nog moeite hebben om spontane conversaties te verstaan. Anders dan kinderen die een eerste taal leren, en daarin van meet af aan de ongereduceerde en gereduceerde varianten horen, krijgen zij de gereduceerde uitspraakvarianten meestal pas onder de knie nadat ze de ongereduceerde uitspraak van woorden al heel goed kennen en ook goed weten hoe die woorden gespeld worden. Dat kan een effect hebben op hoe ze die varianten verwerken.'

Naast deze **gereduceerde spraak** is er ook nog sprake van **assimilatie**: *obbellen*, *vammorgen*, *ontsettent*. De regels hiervoor zijn in verschillende talen anders, waardoor het vaak moeilijk te begrijpen is voor een anderstalige. Dat geldt ook voor de manier waarop in het Nederlands **twee klinkers** aan elkaar verbonden worden, zoals *januari* (met een /w/) of *truien*, (met een j), maar *geachte* zonder tussenklank.

En dan is er nog het belangrijke verschil tussen de '**sterke**' en '**zwakke**' vormen van een aantal functiewoorden, zoals het lidwoord: het/ 't, en veel voornaamwoorden: ik/'k, jouw/je, haar/d'r. Hiermee wordt aangegeven of het woord accent heeft. Dit geeft dus betekenisverschil: *Gaat je vriendin mee?* is een andere vraag dan: *Gaat jouw vriendin mee?* We hebben bij verbonden spraak te maken met een aantal processen, waardoor een zin als: *Ik heb hem niet gezien*, wordt gerealiseerd als: */kepemniegezien/*.

Het is duidelijk dat de leerder dit niet uit een boek kan leren en er wordt lang niet altijd in leergangen aandacht aan besteed. De docent kan hierbij dan ook een belangrijke rol spelen..

Luisteren en verstaan.

Voor het verstaan en begrijpen van taal is het kunnen onderscheiden van de woorden erg belangrijk. Jan Hulstein zei hierover het volgende:

"Als we luisteren naar iemand die spreekt, dan moeten we in staat zijn het gezegde net zo snel te verwerken als het wordt uitgesproken: met een snelheid van zo'n twee tot drie woorden per seconde. Dat betekent dat de meeste deelprocessen van het luisteren geautomatiseerd moeten zijn. Het doorlopend spraaksignaal dat ons oor bereikt moet gedecodeerd worden in spraakklanken, in groepen van spraakklanken, in woorden en in woordgroepen. Als je geen Zweeds kent en je hoort een stroom spraakklanken die (enigszins gebrekkig) weergegeven kunnen worden als */mankanringatillsjukhusetsakutmottagning/*, dan weet je niet hoe je hier woorden in moet herkennen. Zweden delen de klankstroom moeiteloos op in */man kann ringa till sjukhusets akutmottagning/*. Wanneer we een zin in onze moedertaal duidelijk horen, en we kennen alle erin voorkomende woorden, dan vindt het proces van woord-voor-woord verstaan automatisch plaats. Met 'woord-voor-woord verstaan' bedoel ik het hele proces van de waarneming van klanken tot en met het herkennen (identificeren) van alle woorden. We kunnen een woord echter alleen 'herkennen' als we het tenminste als vorm 'kennen'. We kunnen *ringa* dus alleen herkennen als we al weten dat de klankvorm */ringa/* een woord is. (Jan Hulstein, *Vakwerk 1*, 2004).

Hulstein pleit in dit artikel dan ook voor veel herhaling van luisteroefeningen, niet alleen luisteren op inhoud, maar vooral ook woord-voor-woord luisteren. Dit geldt voor alle leerders, vanaf het eerste begin. Dit herhaalde luisteren kan uiteraard goed met behulp van digitale middelen en hoeft dan ook geen kostbare lestijd te kosten.

Een goede oefening om leeders bewust woorden te leren onderscheiden is het laten tellen van de woorden in zinnen die de docent uitspreekt. Dit komt in veel methoden voor als oefening, vooral in het begin, maar is zeker ook nuttig in een later stadium, waarbij de docent sneller en gereduceerd spreekt.

Om zelf individueel te oefenen is het item Spreektaal uit de app SpreekBeter te gebruiken.

SpreekBeter: spreektaal, hoeveel woorden hoort u 1

Hoeveel woorden hoort u? U hoort een zin . Hoort u 2 of 3 woorden?

1. Izzieziek?
2. Hoegaatet?
3. Totsodan
4. Zeidiewat?
5. Twasleuk
6. Zakdoen
7. Tuukniet
8. Nogges?
9. Eiguknietnee
10. Kbemmoe

Een ander aandachtspunt bij het verstaan van verbonden spraak is het attent zijn op de accentuering. Een spreker geeft de woorden die van belang zijn voor de betekenis accent: **Maandag begint de les niet om tien uur maar om 11 uur. De trein naar Rotterdam zal vertrekken van spoor 11 B.** De woorden met accent worden wat luider en op een andere toonhoogte uitgesproken.

Verbonden spraak gebruiken.

Het gebruik van verbonden spraak is iets dat pas later in het leerproces aan de orde kan komen. De verstaanbaarheid heeft zeker niet te lijden als iemand de woorden niet aan elkaar bindt. Wel moet een spreker die alle woorden apart uitspreekt er op gewezen worden dat dat niet de bedoeling is. Dit gebeurt soms als iemand streeft naar perfectie en daardoor onnodig langzaam en aarzelend spreekt. Ook hebben sommige sprekers een moedertaal waarbij de woorden los van elkaar staan, zoals talen in Zuid oost Azië. Het is goed iemand dan via een audio-opname zichzelf te laten horen.

Het uitgebreid oefenen van **assimilatie en gereduceerde spraak** is meer iets voor gevorderde sprekers, die graag een hoog niveau van spreekvaardigheid willen bereiken. Voor een aantal aspecten geldt dat het voor alle leerders nuttig is om er aandacht aan te besteden, namelijk de **verbinding van twee klinkers, het samenvoegen van gelijke medeklinkers** en de **voornaamwoorden met en zonder accent**.

-Als een cursist een verbinding tussen twee klinkers niet goed maakt en: *februjari of truiwen* zegt, is dat een goed moment om hier aandacht aan te schenken.

De /w/ als verbinding komt voor na de /uu/ ,de /au/ou/, de /o/ en de /oe/: *situatie, tatoeage*, na andere klinkers komt de /j/: *truien, knieën*. Na /ge/ en /be/ volgt geen verbindingsklank: *beambte, geachte*. Wijs er op dat de regel ook geldt bij de verbinding tussen twee woorden in een zin: *ik trek een trui aan, is deze van jou of van mij? Doe ook eens wat*.

`- Als een medeklinker aan het eind van een woord hetzelfde is als de beginklank van het volgende woord worden ze uitgesproken als één klank: : ik kan niet tekenen (*ikanietekenen*), we gaan naar Rotterdam (*wegaanaarotterdam*)

-Van groot belang is het om aandacht te geven aan het verschil tussen de sterke en zwakke vormen, zoals het lidwoord: *het/ 't*, en veel voornaamwoorden: *ik/'k, jij/je, hij/ie, wij/we, mijn/m'n, jouw/je, zijn/z'n, haar/d'r*. Het gebruik van de 'sterke' vorm geeft automatisch accent en daarmee ook betekenisverschil: *Is dit je tas?* is een andere vraag dan: *Is dit jouw tas?*

Uitspraaktrainer in de les, werkblad 29A.

1. Heeft ze d'r/haar agenda thuis laten liggen?
2. Is dat jouw/je bril of mijn/m'n bril? Ze lijken erg op elkaar.
3. Zij hebben veel geld, wij/we helaas niet.
4. Heb jij de kranten opgeruimd? - Nee dat heeft zij/ze gedaan.
5. Ze hebben één/een huis in Utrecht en één/een vakantiehuisje in België.
6. Ze heeft haar/d'r fiets op haar/d'r werk laten staan en is met haar/d'r vriend mee naar huis gereden.
7. Doe jouw/je jas uit en kom binnen.
8. Wonen jij/je en je broer al lang in Rotterdam?

Samenvattend kunnen we zeggen dat aan het verstaan van verbonden spraak zeker aandacht moet worden besteed, al in een vroeg stadium van de lessen.

Zelf toepassen kan beter wat later geoefend worden.

Aanbevelingen voor oefenen:

Om verbonden spraak te oefenen zijn er een aantal mogelijkheden:

In de eerste plaats de *Taalriedels*, omdat bij het imiteren van de riedels de leerders door het ritme gedwongen worden tot verbonden spraak. Wie eenmaal het zinnetje: *keptsodruk* heeft gehoord, vergeet het niet meer.

Uitspraaktrainer in de les: het hoofdstuk Verbonden spraak geeft allerlei oefeningen voor reductie, assimilatie, en sterke en zwakke vormen. Ook voor het herkennen van het zinsaccent zijn oefeningen te vinden

De app *SpreekBeter*: de luister- en naspreekoefeningen voor zinsaccent en de serie Spreektaal, met luister- en naspreekoefeningen voor gereduceerde spraak.

De app *SchrijfBeter* heeft een serie met verbonden spraak, luisteren en schrijven.

Literatuur:

M. Ernestus en Ghislaine Giezenaar, *Een goed verstaander heeft maar een half woord nodig*. In: B. Bossers (red), Vakwerk 9, Achtergronden van de NT2-lespraktijk, BVNT2, Amsterdam, 2014

J. Hulstein, Oefenen in woord-voor-woord verstaan als vorm van impliciet leren. In B. Bossers (red.), *Klassiek Vakwerk. Achtergronden van het NT2-onderwijs*. Boom, Amsterdam, 2008.

K. Thio & M. Verboog, *Verstaanbaar Spreken*. Een handleiding uitspraakonderwijs voor docenten Nederlands als tweede taal. Coutinho, 1993

Jeanine Deen, Lijn Schutte, Chris van Veen, *Taalriedels*. Boom, Amsterdam, herziene versie verschijnt binnenkort.

C. van Veen, H. van Kampen, V. Olijhoek & R. Stumpel, *Uitspraaktrainer in de les. Uitspraakverbetering voor anderstaligen*. Boom, Amsterdam, 2009

SpreekBeter, 2014, www.SpreekBeter.nl

SchrijfBeter, november 2015, www.Schrijfbeterapp.nl

| M. Verboog, www.margreetverboog-verstaanbaarspreken.nl
Lieske Adèr.